

สถาบันพระมหากษัตริย์กับการสาธารณสุขไทย

สิทธิชัย ตันติภาสวสิน ทบ.*, ภัทรา ตันติภาสวสิน ทบ.**

บทคัดย่อ

การพัฒนาการสาธารณสุขของประเทศไทย มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับสถาบันพระมหากษัตริย์ มายาวนานและต่อเนื่อง ตั้งแต่ยุคสุโขทัย มาถึงยุคกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคกรุงรัตนโกสินทร์ โดยสถาบันพระมหากษัตริย์ราชวงศ์จักรี สามารถแบ่ง การพัฒนาได้เป็นยุค ๆ 4 ยุค ดังนี้

1. ยุคฟื้นฟูวิทยาการการแพทย์แผนไทย ระหว่าง พ.ศ. 2325 ถึง พ.ศ. 2394
2. ยุคบ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง พ.ศ. 2395 ถึง พ.ศ. 2459
3. ยุคบุกเบิกทางการแพทย์และการสาธารณสุขแผนปัจจุบัน ระหว่าง พ.ศ. 2460 ถึง พ.ศ. 2472
4. ยุคกำเนิดกระทรวงสาธารณสุข ระหว่าง พ.ศ. 2473 - ปัจจุบัน

The Monarchy Institution and Thai Public Health

Sittichai Tantipasawasin D.D.S*, Pattira Tantipasawasin D.D.S**

Abstract

The development of public health in Thailand has been associated with the monarchy institution since the Sukhothai period and in the Rattanakosin period (the Royal House of Chakri Dynasty) which are phased into 4 different eras as follows:

1. The era of Thai traditional medicine revival (1782-1851)
2. The era of civilization (1852-1916)
3. The era of pioneering modern medical and health services (1917-1929)
4. The era of the conception of the ministry of public health (1925-present)

บทความ

การพัฒนาการสาธารณสุขของประเทศไทย มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับสถาบันพระมหากษัตริย์มายาวนานและต่อเนื่องตั้งแต่ยุคสุโขทัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุคกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งสามารถแบ่ง เป็นยุคได้ 4 ยุค ดังนี้

1. ยุคฟื้นฟูวิทยาการการแพทย์แผนไทย ระหว่าง พ.ศ. 2325 ถึง พ.ศ. 2394

ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 1 ถึง รัชกาลที่ 3 ระหว่าง พ.ศ.

2325 ถึง พ.ศ. 2394 ซึ่งเป็นช่วงก่อร่าง สร้างประเทศ ยุคนี้มีความพยายามในการรวบรวมวิทยาการแขนงต่าง ๆ เข้าไว้เป็นหลักฐาน ข้อมูล เพื่อใช้ศึกษาและพัฒนาประเทศ

สมัยรัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงให้รวบรวมและจารึก ตำรายา และตำราฤกษ์ คัดตน ไว้ตามศาลาราย วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม สำหรับการจดหมายเหตุของราชการ ทรงจัดตั้งกรมหมอโรงพระโอสถ หมอที่รับราชการเรียกว่า “หมอหลวง” หมอที่รักษาประชาชน

* ทันตแพทย์เชี่ยวชาญ ศัลยศาสตร์ช่องปากและแม็กซิลโลเฟเชียล โรงพยาบาลชลบุรี

** ทันตแพทย์ชำนาญการพิเศษ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

* Dentist, Expert Level, Oral and Maxillofacial Surgery, Chonburi Hospital

** Dentist, Senior Professional Level, Faculty of Medicine,

Burapha University

ทั่วไปเรียกว่า “หมอราชกุมาร”

สมัยรัชกาลที่ 2 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงให้รวบรวมคัมภีร์แพทย์ ตำรายาดี ๆ ที่บรรพบุรุษได้เก็บไว้ที่กระจัดกระจายตามที่ต่าง ๆ โปรดเกล้าให้เชิญผู้ชำนาญโรค และหมอล่วง คัดเลือกและจัดทำเป็น “ตำราหลวงสำหรับ

รูปที่ 1 ตำหรับยาแผนโบราณที่จารึกบริเวณระเบียงวัดโพธิ์ สมัยรัชกาลที่ 3

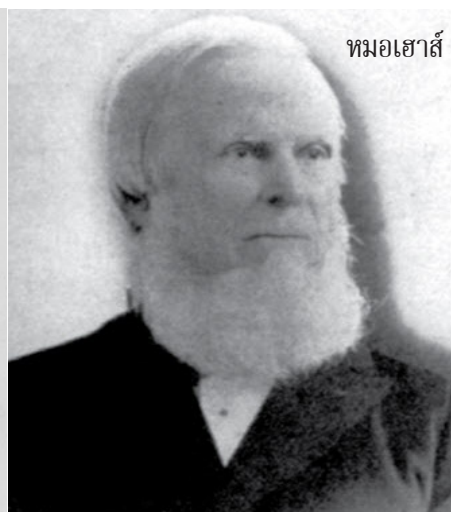
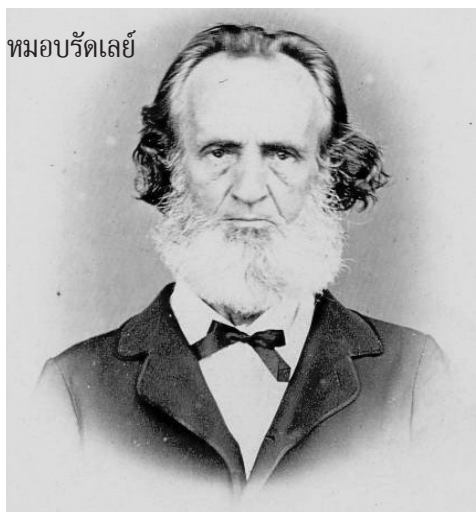
สมัยรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้จารึกตำรายาบนแผ่น หินอ่อน ประดับไว้ตามผนังโบสถ์และศาลาราย วัดพระเชตุพนฯ จัดทำตำราสมุนไพรของโรคและวิธี บำบัดเพื่อให้ราษฎรได้ศึกษา นับเป็น “มหาวิทยาลัยเปิด” แห่งแรกในประเทศไทย ทรงให้ปลูกสมุนไพรที่หายากเพื่อให้ราษฎรได้นำไปใช้ในการรักษาตน ในปี พ.ศ. 2371 นับเป็นปีที่ 5 ในรัชสมัยของ พระองค์ เป็นปีที่การแพทย์แผนตะวันตกเข้ามามีบทบาทต่อการสาธารณสุขของประเทศไทย

โรงพระโอสถ” เพื่อประชาชน ทรงตรากฎหมาย “พนักงานพระโอสถถวาย” พ.ศ. 2359 ซึ่งให้อำนาจพนักงานพระโอสถมีอำนาจ ไปค้นหาหายาสมุนไพรเพื่อปรุงเป็นพระโอสถ ที่ปรากฏมีอยู่ในแผ่นดิน ผู้ใดจะคัดค้านมิได้

รูปที่ 2 รูปปั้นแกะสลักตุน หน้าวัดโพธิ์ สร้างในสมัยรัชกาลที่ 1

ปี พ.ศ.2378 นายแพทย์แดน บีช บรัดเลย์ หรือที่คนไทยเรียกว่า “หมอบลัดเลย์” นักเผยแผร์คริสต์ศาสนา ชาวอเมริกัน เริ่มมีการปลูกฝิ่นป้องกันไข้ทรพิษ เป็นครั้งแรกในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2381 ทรง โปรดให้หมอล่วงไปเรียนวิธีการปลูกฝิ่นเพื่อไปปลูกให้แก่ข้าราชการและประชาชน และในปีพ.ศ. 2392 นายแพทย์ชาмуเอล เรย์โนลด์ เฮาส์ ที่ชาวบ้านเรียกว่า หมอเฮาส์ เป็นผู้นำยาสลบอีเธอร์มาใช้เป็นครั้งแรกในประเทศไทย

รูปที่ 3 นายแพทย์แดน บีช บรัดเลย์ เริ่มปลูกฝิ่นป้องกันไข้ทรพิษ เป็นครั้งแรกในประเทศไทย พ.ศ. 2378 นายแพทย์ชาмуเอล เรย์โนลด์ เฮาส์ ผู้นำยาสลบอีเธอร์มาใช้เป็นครั้งแรกในประเทศไทย พ.ศ. 2392

2. ยุคบ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง พ.ศ. 2395 ถึง พ.ศ. 2459

ระหว่างสมัยรัชกาลที่ 4 ถึง สมัยรัชกาลที่ 6 ระหว่าง พ.ศ. 2394 ถึง พ.ศ. 2488 เป็นยุคที่มี การติดต่อกับประเทศแถบ ตะวันตก และพระมหากษัตริย์ทรงเสด็จประพาสต่างประเทศ มีคณะทูต และคณะมิชชันนารีเข้ามามากขึ้น บ้านเมืองเจริญ รุ่งเรืองขึ้นในด้านต่าง ๆ เป็นลำดับ การแพทย์และการสาธารณสุข ก็มีวิวัฒนาการตามไปด้วย

สมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การแพทย์ของประเทศไทยแยกออกได้เป็นสองแผน คือ การ แพทย์แผนเดิมหรือ “แผนโบราณ” และการแพทย์แผนปัจจุบัน แม้การแพทย์แผนตะวันตกจะเพิ่มขึ้น แต่ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงไม่เปลี่ยนค่านิยมในการรักษาพยาบาล การรักษาพยาบาล ส่วนใหญ่ของคนไทยในช่วงเวลานี้ โดยแพทย์แผนเดิมยังถูกใช้ สืบเนื่องในวิถีชีวิต

รูปที่ 4 การปรุงยาแพทย์แผนไทย

สมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระปิยะมหาราช ทรงโปรดเกล้าฯ ตั้งคณะกรรมการชื่อ “คอมมิเต้จัดการโรงพยาบาล” เพื่อก่อสร้างโรงพยาบาลแห่งแรกของประเทศไทย ซึ่งแล้วเสร็จใน พ.ศ. 2431 โดยพระราชทานนามโรงพยาบาล ว่า “โรงพยาบาลศิริราช” และทรงตั้ง “กรมพยาบาล” อยู่ใน สังกัดกระทรวงธรรมการ เพื่อดูแลกิจการศิริราชพยาบาล

ในปี พ.ศ. 2432 สร้างโรงเรียน แพทย์ากร ขึ้นที่ศิริราชพยาบาล เปิดหลักสูตรการเรียนวิชาแพทย์แผนตะวันตกและแผนไทย ในปี พ.ศ. 2439 ก่อตั้งโรงเรียนนางผดุงครรภ์ในบริเวณโรงพยาบาลศิริราช โดยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ

รูปที่ 5 โรงพยาบาลศิริราช โรงพยาบาลหลวงแห่งแรกของประเทศไทย พ.ศ. 2431

สมัยรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ในปี พ.ศ. 2454 โดยใช้ทุนทรัพย์ส่วนพระองค์ สมทบกับเงินทุนของสภาอุณาโลมแดง พ.ศ. 2455 ทรงสถาปนาปาสตรูสภา เพื่อบำบัดโรคกัลวีน้ำ และสร้างวชิรพยาบาล ในปี พ.ศ. 2457 จัดสร้าง โอสถสภา เพื่อรักษาผู้ป่วยและจำหน่ายยาในจังหวัดต่างๆ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “สุขศาลา” พ.ศ. 2459 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา

ไชยนาทนเรนทร ทรงปรับปรุงการศึกษาแพทย์ แผนปัจจุบัน และได้ยกเลิกการสอนวิชาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2461 จัดตั้งกรมสาธารณสุข พ.ศ. 2563 ก่อตั้งสถานเสาวภา พ.ศ. 2465 ตั้งโรงเรียนนางพยาบาลของสภาอากาศ พ.ศ. 2466 ประกาศใช้พระราชบัญญัติการแพทย์ เป็นการควบคุมการประกอบโรคศิลปะเพื่อไม่ให้เกิดอันตรายแก่ประชาชน จากการประกอบ การของผู้ที่ไม่มีความรู้และมีได้ฝึกหัด

รูปที่ 6 ด้านซ้าย สภาอุณาโลมแดง สภาอากาศไทย ก่อตั้งเมื่อ 26 เมษายน พ.ศ. 2436 ในสมัยรัชกาลที่ 5 ด้านขวา โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ โรงพยาบาลสภาอุณาโลมแดง ในสมัยรัชกาลที่ 6

3. ยุคบุกเบิกของการแพทย์และการสาธารณสุข แผนปัจจุบัน ระหว่าง พ.ศ. 2460 ถึง พ.ศ. 2472

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศรคุลยเดชวิกรมพระบรมราชชนก เป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้าพระองค์แรก ที่ทรงสนพระทัยในด้านการแพทย์และการสาธารณสุขอย่างจริงจัง ทรงเสด็จไปศึกษาวิชาการแพทย์ และการสาธารณสุข ณ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ประเทศสหรัฐอเมริกา และได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจ ในด้านการแพทย์และสาธารณสุขไทย อเนกประการ อาทิ การพระราชทานทรัพย์สินส่วนพระองค์ในการก่อสร้างโรงเรียนแพทย์ โรงพยาบาล และหอพักพยาบาล พระราชทานทรัพย์สินส่วนพระองค์ แก่แพทย์ พยาบาล เพื่อไปศึกษาต่างประเทศ นอกจากนี้ยังทรงส่งเสริมการพัฒนาค้นคว้าทางการแพทย์

ด้วยพระเกียรติคุณและอัจฉริยภาพดังกล่าว จึงทรงได้รับการถวายพระสมัญญานามว่า “บิดาแห่งการแพทย์แผนปัจจุบันของไทย”

4. ยุคกำเนิดกระทรวงสาธารณสุข ระหว่าง พ.ศ. 2473 ถึง ปัจจุบัน

สมัยรัชกาลที่ 7 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการออกกฎหมายเสนาบดี แบ่งการประกอบโรคศิลปะเป็นแผนปัจจุบัน และแผนโบราณ กำหนดว่าประเภทแผนปัจจุบันคือ ผู้ประกอบโรคศิลปะโดยความรู้จากตำราอันเป็นหลักวิชาโดยสากลนิยม ซึ่งอาศัยการศึกษา ตรวจค้น และการทดลองของผู้รู้ในทางวิทยาศาสตร์ ประเภทแผนโบราณ คือ ผู้ประกอบโรคศิลปะ โดยอาศัยความ สัมผัส ความชำนาญ อันได้บอกเล่าสืบต่อกันมา มิได้ดำเนินไปทางวิทยาศาสตร์

รูปที่ 7 กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2473

สมัยรัชกาลที่ 8 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2485 ก่อให้เกิดกระทรวงสาธารณสุข และมีนโยบาย จัดสร้างโรงงานเภสัชกรรม

สมัยรัชกาลที่ 9 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จนิวัติประเทศไทยภายหลังทรงสำเร็จการศึกษา ในช่วงเวลานั้นการแพทย์ของไทยยังไม่เจริญก้าวหน้าเหมือนทุกวันนี้ พระราชกรณียกิจที่ทรงปฏิบัติอย่างต่อเนื่องมาในระยะแรกคือ การทะนุบำรุงการแพทย์และการสาธารณสุขให้ก้าวหน้า และมีศักยภาพพอสำหรับจะให้การดูแล รักษา บริการแก่พสกนิกรไทยได้อย่างเพียงพอ ดังจะได้ัญเชิญพระราชกรณียกิจบางส่วนมาดังนี้

- ในปี พ.ศ. 2489 ได้ทรงรับที่จะดำรงตำแหน่งพระบรมราชูปถัมภ์ สภากาชาดไทย

- ในปี พ.ศ. 2493 ผู้คนยุคนั้นกำลังประสบปัญหาจาก วัณโรคที่ร้ายแรง พระองค์ได้พระราชทาน พระราชทรัพย์เพื่อสร้างอาคารมหิตลวงศานุสรณ์ สำหรับใช้ในกิจการทางด้าน วิทยาศาสตร์ และผลิตวัคซีน บี.ซี.จี. ขึ้นใช้เองแทนการสั่งซื้อจาก ต่างประเทศ วัคซีนบี.ซี.จี. ที่ไทยเราผลิตได้เองนั้นนอกจากจะใช้ คู่หมักกันวัณโรคให้แก่คนไทยอย่างได้ผลดีแล้ว องค์การสงเคราะห์ แม่และเด็กยูนิเซฟยังได้สั่งซื้อเพื่อส่งไปให้ประเทศในเอเชียได้ใช้ ด้วย

- ในปี พ.ศ. 2493 ได้ทรงริเริ่มสร้างภาพยนตร์ส่วน พระองค์พระราชทานจัดฉายเพื่อหารายได้มาช่วยเหลือใน

ทางการแพทย์ เช่น สร้างตึกอานันทมหิดลที่โรงพยาบาลศิริราช สร้างตึกวิจัยประสาทที่ โรงพยาบาลประสาทพญาไท ทั้ง พระราชทานทุนวิจัยโรคประสาทแต่ละชนิดให้กว้างขวางยิ่งขึ้น สร้างตึกราชสาทิศ โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าพระยา เพื่อให้คนไข้ มีสถานที่เพิ่มขึ้น จะได้มีจิตใจที่ดีขึ้น สร้างตึกวชิราลงกรณ์ สภากาชาดไทย สร้างอาคารทางการแพทย์ โรงพยาบาลภูมิพล และจัดตั้ง สถาบันราชประชาสมาสัยเพื่อผู้ป่วยโรคเรื้อน เป็นต้น

- ในปี พ.ศ. 2495 เกิดโรคโปลิโอหลังอักเสบ (โปลิโอ) ระบาดอย่างรุนแรง ผู้ที่เป็นโรคนี้อ้าไม่ได้รับ การรักษาอย่าง ถูกต้องและทันท่วงทีจะมีอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ และถึงแม้ ฟื้นชีตอันตรายก็มักเกิดความพิการตามมา จำเป็นต้องได้รับการ บำบัดฟื้นฟู พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ พระราชทานทุนประเดิมสำหรับจัดตั้งทุน “โปลิโอ สงเคราะห์” ขึ้นและให้วิทย์ อ.ส.พระราช วังดุสิต (ที่ โปรดเกล้าฯ ให้ก่อตั้งขึ้นในปีเดียวกัน) ออกประกาศชักชวน ประชาชนโดยเสด็จพระราชกุศล ได้เงินมาเป็นจำนวนมาก และทรงส่งไปพระราชทานแก่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าฯ และ มหาวิทยาลัยมหิดล (รพ.ศิริราช) เพื่อนำไปสร้างตึก จัด ซื้อเครื่องมือ อุปกรณ์ เครื่องเวชภัณฑ์สำหรับ ใช้ในการบำบัด ฟื้นฟูผู้ป่วย และในปีเดียวกันนั้นยังได้ทรงพระกรุณาโปรด เกล้าฯ ให้ต่อเรือบรรเทาทุกข์และรักษาพยาบาลประชาชนที่อยู่ ตามลำน้ํา พระราชทานแก่สภากาชาดไทยด้วย พระราชทาน ชื่อเรือว่า “เรือเวชพาหน” ซึ่งจัดเป็นเรือหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ลำแรกของโลก ปัจจุบันยัง ออกให้บริการทางการแพทย์แก่ ประชาชนที่อยู่ตามลำน้ําอยู่

รูปที่ 8 เรือเวชพาหน เรือหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ทางน้ำลำแรกของโลก พ.ศ. 2495

- การก่อตั้งมูลนิธิอานันทมหิดล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ตั้งมูลนิธิอานันทมหิดลขึ้น โดยส่งเสริมและสนับสนุนผู้ที่ใฝ่ใจในการศึกษาที่ได้แสดงความ สามารถอย่างยอดเยี่ยมให้ได้มีโอกาสไปศึกษาวิชาการชั้นสูงบางวิชา ณ ต่างประเทศ เรียก “ทุนอานันทมหิดล” เมื่อปี พ.ศ. 2498 โดยทรงหวังในพระราชหฤทัยว่า เมื่อสำเร็จการศึกษากลับมา จะได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในวิชานั้น ๆ โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนเริ่มแรก จำนวน 20,000 บาท โดยได้พระราชทานทุนแก่นักศึกษาวิชาการแพทย์ เป็นประเดิม

- การก่อตั้งมูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหิดลในพระบรมราชูปถัมภ์ ในวโรกาสเฉลิมฉลองวันคล้ายวันพระราชสมภพในสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ครบ 100 ปี มีวัตถุประสงค์เพื่อมอบรางวัลแก่บุคคลหรือองค์กรที่ปฏิบัติงาน และวิจัยดีเด่นทางด้าน การแพทย์ และการสาธารณสุข อันก่อให้เกิดประโยชน์แก่มนุษยชาติ เพื่อเป็นการเผยแพร่พระราชเกียรติคุณ พระผู้ทรงบำเพ็ญประโยชน์ต่อวงการแพทย์และการสาธารณสุขของไทยให้เจริญรุ่งเรืองทัดเทียมอารยประเทศ

- ในปี พ.ศ. 2501 เกิดอหิวาตกโรคระบาดอย่างรุนแรงเริ่มจากกรุงเทพฯ ก่อน แล้วแพร่ไปต่างจังหวัด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานทุนประเดิมก่อตั้งทุนปราบอหิวาตกโรค มีผู้โดยเสด็จ พระราชกุศลเป็นจำนวนมาก และได้พระราชทานพระราชทรัพย์ให้แก่สภาอากาศไทย พระราชทานเครื่องผลิตน้ำกลั่นแก่โรงงานเภสัชกรรม แก่สถาบันพยาธิวิทยา กรมแพทย์ทหารบก โดยเฉพาะที่ สถาบันพยาธิวิทยานี้ ได้

พระราชทานเงินจัดซื้อเครื่องมือขนาดใหญ่ สำหรับทำการวิจัยอหิวาตกโรคด้วย ทำให้เจ้าหน้าที่ค้นคว้าหาสมุฏฐานของโรคได้ภายในเวลา 3 เดือนต่อมา โดยทำงานครั้งนั้นร่วมกับเจ้าหน้าที่ของกองทัพบกสหรัฐอเมริกา นอกจากนั้นแล้วยังได้พระราชทานเครื่องมือแพทย์ และเครื่องเวชภัณฑ์เพิ่มเติมให้แก่โรงพยาบาลในพระนคร และกรมอนามัยด้วย เนื่องจากทรงคาดว่าจะต้องรับ ภาวะปราบอหิวาตกโรค และรักษาคนไข้ในต่างจังหวัดเมื่อโรคระบาดออกไป จากการพระราชทานความช่วยเหลืออย่างรีบด่วน และด้วยพระบรมราชวินิจฉัยอันรอบคอบ รวมถึงหน่วยราชการทุกหน่วย ได้ร่วมมือกันเต็มที่ ทำให้สามารถปราบอหิวาตกโรคซึ่งเป็นการระบาดที่ใหญ่มากรุนแรงมาก ให้สงบลงอย่างสิ้นเชิงได้ในเวลาประมาณ 1 ปี 5 เดือน ในภายหลังยังได้พระราชทานเครื่องมือ อุปกรณ์การแพทย์ และเครื่องเวชภัณฑ์แก่ โรงพยาบาลอื่น ๆ อีกหลายแห่งทั่วประเทศตามความเหมาะสมอีกด้วย

- ในการเสด็จเยี่ยมราษฎรท้องถื่นทุรกันดารนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ ให้แพทย์ประจำพระองค์ และแพทย์ที่ตามขบวนเสด็จ ทำการตรวจรักษาผู้เจ็บป่วยในหมู่ราษฎรที่มาเฝ้าฯ รับเสด็จ ทุกครั้ง ต่อมาคนไข้เพิ่มจำนวนมากขึ้น จึงทรงมีพระราชดำริว่าควรจะมีหน่วยงานรับผิดชอบให้การบำบัดรักษาเป็นไปอย่างสมบูรณ์ จึงได้เกิดหน่วยงานต่าง ๆ ขึ้นหลายโครงการ และหลายหน่วยงาน เช่น หน่วยแพทย์พระราชทาน ซึ่งเป็นคณะแพทย์ที่ทรงแต่งตั้งให้ออกไปทำการตรวจรักษาราษฎรผู้เจ็บป่วยถึงบ้าน โครงการแพทย์หลวงเคลื่อนที่พระราชทานให้แก่แพทย์หลวงที่ตามเสด็จ ขณะแปรพระราชฐานต่างหวัด และโปรดเกล้าฯ ให้ออกทำการตรวจรักษาคนไข้ ณ จุด ตรวจบริเวณหน้า

รูปที่ 9 หน่วยแพทย์พระราชทาน โครงการแพทย์หลวงเคลื่อนที่พระราชทาน

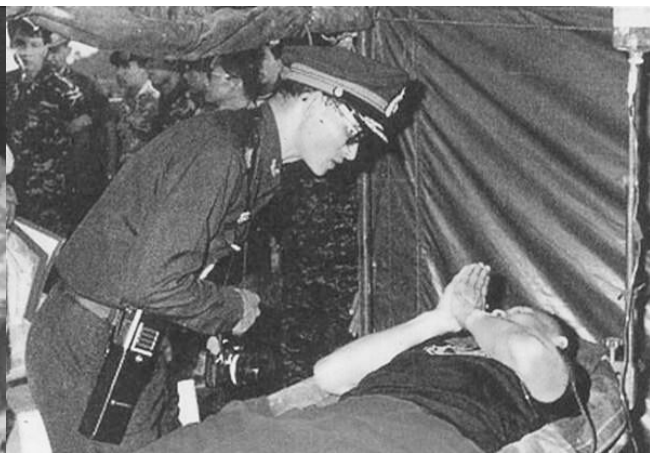
พระตำหนักที่ประทับ โครงการแพทย์พิเศษตามพระราชประสงค์ ได้แก่ คณะแพทย์ ของหน่วยราชการที่จะผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้าไปให้บริการตรวจ รักษาประชาชนในพื้นที่ที่การคมนาคมไม่สะดวกเป็นประจำ ตามพระราชประสงค์

- ในการเสด็จเยี่ยมราษฎรนั้น ทรงพบว่าบางหมู่บ้านห่างไกลการคมนาคมมาก บางแห่งต้องเดินถึง 3 วัน กว่าจะออกมาถึงสถานพยาบาล คนพิการ ผู้เจ็บป่วย ได้รับความลำบาก ทั้งความเจ็บไข้ส่วนใหญ่ก็เกิดจากการบริโภคอาหารไม่ถูกสุขลักษณะ จึงทรงมีพระราชดำริจัดตั้งโครงการอบรมหมอหมู่บ้านขึ้น โดยคัดเลือกคนในหมู่บ้านที่พอจะอ่านออก เขียนได้ มารับการฝึกอบรมในเรื่องของหลักการ พยาบาลเบื้องต้น การรักษาโรคอย่างง่าย ๆ ที่จะสามารถช่วยเหลือกันในเบื้องต้นได้ ถ้ารายใดควรส่ง โรงพยาบาล หมอหมู่บ้านก็จะเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อให้

- เนื่องจากมีคนไข้จำนวนมากที่ต้องส่งตัวเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล หรือแม้ที่สุดต้องส่งเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลในกรุงเทพฯ ได้โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าหน้าที่ในราชเลขาการในสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ เป็นผู้ดำเนินการเพื่อให้ผู้เจ็บป่วย ในพระบรมราชานุเคราะห์ได้รับบริการอย่างดีและเรียบร้อย

- ศาตราจารย์ (พิเศษ) ทพ.ญ.ท่านผู้หญิงเพ็ชรา เตชะกัมพุช ผู้อำนวยการหน่วยทันตกรรมพระราชทาน และทันตแพทย์ประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้บรรยายเรื่องในหลวงกับงาน ทันตกรรมไว้ตอนหนึ่งว่า “เมื่อปี พ.ศ. 2513 ภายหลังจากที่ท่าพระนครถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์ท่านรับสั่งถามว่า “เวลาที่พระองค์ท่านมีปัญหาเกี่ยวกับฟัน มีทันตแพทย์มาช่วยกันดูแลรักษา แล้วราษฎรที่อยู่ห่างไกลความเจริญ มีหมอช่วยดูแลรักษาหรือเปล่า” เมื่อได้ทรงทราบ จากทันตแพทย์ผู้ถวายการรักษาว่าไม่มี แม้แต่จังหวัดบาง

จังหวัดเช่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน ไม่มี ทันตแพทย์ประจำ อำเภอแทบทุกอำเภอในขณะนั้นไม่มีทันตแพทย์เลย เมื่อพระองค์ท่านทรงทราบ จึงรับสั่งว่า “โรคฟันเป็นโรคของทุกคน การที่จะให้ราษฎรผู้ยากไร้และอยู่ห่างไกลความเจริญต้องทิ้ง ทิ้งไว้ทิ้งนา เข้ามารับการรักษาในเมืองคงเป็นไปได้ นานที่ทันตแพทย์จะเดินทางไปดูแลเป็นครั้ง คราว “ซึ่งพระราชดำริส ในครั้งนั้นนับเป็นจุดเริ่มต้น งานทันตกรรมเคลื่อนที่ หรืองานทันตแพทย์ ชนบท เป็นครั้งแรกในประเทศไทย โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานรถทำฟัน เคลื่อนที่พร้อมอุปกรณ์ครบ 1 คัน พนักงานขับรถและผู้ช่วย และขอทันตแพทย์อาสาสมัครจาก คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2 คน ออกไปให้บริการทำฟันและดูแลสุขภาพในช่องปาก ให้กับราษฎรที่ยากจนตามตำบล และอำเภอต่าง ๆ ที่อยู่ห่างไกล โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ ทรงเจิมรถทันตกรรมเคลื่อนที่คันแรกเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2513 ที่พระราชวังไกลกังวล หัวหิน ออกบริการประชาชนที่อำเภอทับสะแก ใกล้เขตแดนพม่าเป็นครั้งแรก ทันตแพทย์อาสาจะผลิต เปลี่ยนกันทุกอาทิตย์ ให้บริการตลอดปียกเว้นฤดูฝน โดยย้ายไปตามอำเภอต่าง ๆ อำเภอละ 1 วัน ในระยะแรกการให้บริการเป็นการถอนฟัน และให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพในช่องปากเป็นส่วนใหญ่ เพราะราษฎรไม่เคยได้รับการดูแลเรื่องฟันมาเลยในชีวิต” ปัจจุบันการให้บริการของหน่วยทันตกรรมพระราชทานก้าวหน้าไปมาก จนสามารถให้บริการได้อย่างเดียวกับโรงพยาบาลใหญ่ ๆ พร้อม ทั้งกำลังของทันตแพทย์อาสาสมัคร ก็เพิ่มมากขึ้นให้เพียงพอแก่ปริมาณผู้มาใช้บริการ ทั้งยังมี ทันตแพทย์อาสาสมัครชาวต่างประเทศให้ความสนใจมาร่วมงานด้วย หน่วยทันตกรรมพระราชทาน จึงเป็นหน่วยทำฟันเคลื่อนที่ที่ใหญ่ที่สุดในโลกโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นผู้พระราชทาน ค่าใช้จ่ายทุกประการ

รูปที่ 10 หน่วยแพทย์เคลื่อนที่

รูปที่ 11 หน่วยทันตกรรมพระราชทาน

- ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ทพ.ญ. ท่านผู้หญิงเพ็ชรา เตชะกัมพูช ได้บรรยายเรื่อง “ในหลวงกับงานทันตกรรม” ตีพิมพ์ในหนังสือในหลวงกับงานทันตกรรม ของกระทรวงสาธารณสุข ไว้ตอนหนึ่ง ซึ่งแสดงถึงความห่วงใยและความเป็นกันเองที่พระราชทานแก่ราษฎรผู้ทุกข์ยากกว่า จากการได้มีโอกาสเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงเล่าว่า วันหนึ่งเสด็จเยี่ยมราษฎรที่ จังหวัดขอนแก่น มีราษฎรคนหนึ่งเป็นผู้สูงอายุ ร่างกายซูบผอม ไม่สบาย พระองค์ท่านรับสั่งถาม “เป็นอะไร ไม่สบายหรือ” ราษฎรผู้นั้นทูลตอบว่า “ไม่สบาย ฟันไม่มีกินอะไรไม่ได้” พระองค์ท่าน จึงบอกว่า “ไปใส่ฟันซะ แล้วจะเคี้ยวอะไรได้ ร่างกายจะได้แข็งแรง” ในปีต่อมาเมื่อพระองค์ท่าน เสด็จเยี่ยมราษฎรที่จังหวัดขอนแก่นอีกครั้ง ราษฎรผู้นั้นได้มาเฝ้า และทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ หัวว่า “ไปใส่ฟันมาแล้ว ตามที่ในหลวงแนะนำ ตอนนี้กินอะไรได้สบายแล้ว”

- โครงการควบคุมการขาดสารไอโอดีน ในปี พ.ศ. 2534 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่ม โครงการนำร่องเกลือเสริมไอโอดีนที่อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่เพื่อป้องกันโรคคอหอยพอก และโรคสมองเสื่อม ก่อนกระจายไปทั่วประเทศ

- น้ำพระราชหฤทัยที่เปี่ยมด้วยพระเมตตาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นมิได้จำกัดอยู่แต่ความเจ็บไข้ของคนไทยเท่านั้น แม้สัตว์ที่เจ็บป่วยก็ทรงเผื่อแผ่ไปถึง ได้พระราชทานเงินรายได้จากการ จำหน่ายเสื้อคุณทองแดงให้แก่คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ดำเนินโครงการตามพระราชกระแส หลายโครงการด้วยกัน อาทิ โครงการตรวจหาเครื่องหมายดีเอ็นเอของสุนัขสายพันธุ์ไทย โครงการเฝ้าระวัง และการพัฒนาวินิจฉัยโรคฉี่หนู หรือเลปโตสไปโรซิส โครงการระวังโรคระบาดในสัตว์ปีก และโครงการพัฒนาน้ำเชื้อแช่แข็งสุนัข โครงการเครื่องมือแพทย์ โครงการพระราชทานคุณทองแดงช่วย

เพื่อน และโครงการกองทุนรักษาสัตว์ป่วยอนาถา เป็นต้น มีการสร้างสระ ว่ายน้ำ “สุวรรณชาติ” สำหรับบำบัดรักษาสุนัขที่ป่วยด้วยโรคข้อกระดูก และระบบประสาทแบบ ธาราบำบัด โดยได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดนิทรรศการ “สระสุวรรณชาติ” เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2548

จากพระราชกรณียกิจทางด้านการแพทย์และสาธารณสุขที่อัญเชิญมาเพียงบางส่วนนี้ จะเห็นได้ ถึงความห่วงใยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีแก่พสกนิกรไทยได้เป็นอย่างดี เป็นบุญ เหลือเกินแล้วที่เราชาวไทยได้มีโอกาสเกิดมาภายใต้ร่มเงาพระบารมีแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้า อยู่หัวของเราพระองค์นี้ พระร้อยรัดดวงใจไทยทั้งผอง สมัยรัชกาลที่ 10 พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ มหิศรภูมิพลราชวรางกูร กิติสิริสมบูรณอดุลยเดช สยามินทราธิเบศรราชวโรดม บรมนาถบพิตร พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งดำรงตำแหน่ง สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงเป็นองค์นายกกิตติมศักดิ์ของมูลนิธิโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช ได้เสด็จพระราชดำเนินทรง เป็นประธานในพิธีวางศิลาฤกษ์ และเปิดโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช จำนวน 21 แห่ง โดยได้เสด็จไปตรวจเยี่ยมเพื่อติดตามผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ และได้ทรงพระราชทาน พระราโชบายแก่กระทรวงสาธารณสุขเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช ให้มีประสิทธิภาพ

หลังเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เสร็จสิ้นอย่างสมบูรณ์ สว่างามและสมพระเกียรติสูงสุด สำหรับพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช 2562 ระหว่างวันที่ 4-6 พฤษภาคม ที่ผ่านมา ในวันที่ 7 พฤษภาคม พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ มหิศรภูมิพล

ราชวรังกูร กิติสิริสมบูรณอดุลยเดช สยามินทราธิเบศรราชวโรดม บรมนาถบพิตร พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงห่วงใยและทรงคำนึงถึงการดูแลรักษาพยาบาลสุขภาพร่างกายของประชาชน ตลอดจนประสิทธิภาพด้านการให้บริการทางการแพทย์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานเงินกว่า 2.4 พันล้านบาท ที่ประชาชนได้ร่วมกันทูลเกล้าทูลกระหม่อม ถวายในการร่วมบำเพ็ญพระราชกุศลเนื่องในงานพระราชพิธีพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระบรม

ชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทั้งหมด และส่วนหนึ่งเป็นเงินรายได้จาก การจัดงานอนุสาวรีย์คลายความหนาว “สายน้ำแห่งรัตนโกสินทร์” ในการจัดซื้อเครื่องมือ ครุภัณฑ์ และอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่ยังคงขาดแคลนและมีความจำเป็น ให้แก่โรงพยาบาล วิทยาลัยแพทย์ และวิทยาลัยพยาบาล ตลอดจน สถานพยาบาลต่าง ๆ 27 แห่งจากทั่วประเทศ เพื่อเพิ่มศักยภาพ ในการให้บริการในการรักษาทางการแพทย์ อันจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ป่วย

รูปที่ 12 พระราชกรณียกิจในรัชกาลที่ 10 เมื่อครั้งยังทรงพระยศเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช

สำหรับพระราชกรณียกิจของพระบรมวงศานุวงศ์ที่สำคัญ ได้แก่

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงส่งเสริมและสนับสนุนโครงการด้านสุขภาพอนามัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มาโดยตลอด ทรงดำรง ตำแหน่งองค์สภานายิกาสภาอากาศชาติไทย ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์องค์การ สมาคม และมูลนิธิต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับด้านการแพทย์และการสาธารณสุข มากมายหลายแห่ง อาทิ มูลนิธิช่วยเหลือคนตาบอด มูลนิธิช่วยเด็กปัญญาอ่อน มูลนิธิอนุเคราะห์คนหูหนวก และที่สำคัญ คือ ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์โครงการณรงค์ให้วัคซีนโปลิโอ ทำให้ผู้ป่วยโรคโปลิโอลดลงจนโรคนี้ได้หมดไปจากประเทศไทย

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี หรือที่เรียก “สมเด็จพระย่า” ของปวงชนชาวไทย ทรงเป็น พระบรมราชวงศ์ที่สำคัญอีกพระองค์ที่ทรงพระราชกิจนานาประการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของประชาชน ดังนี้

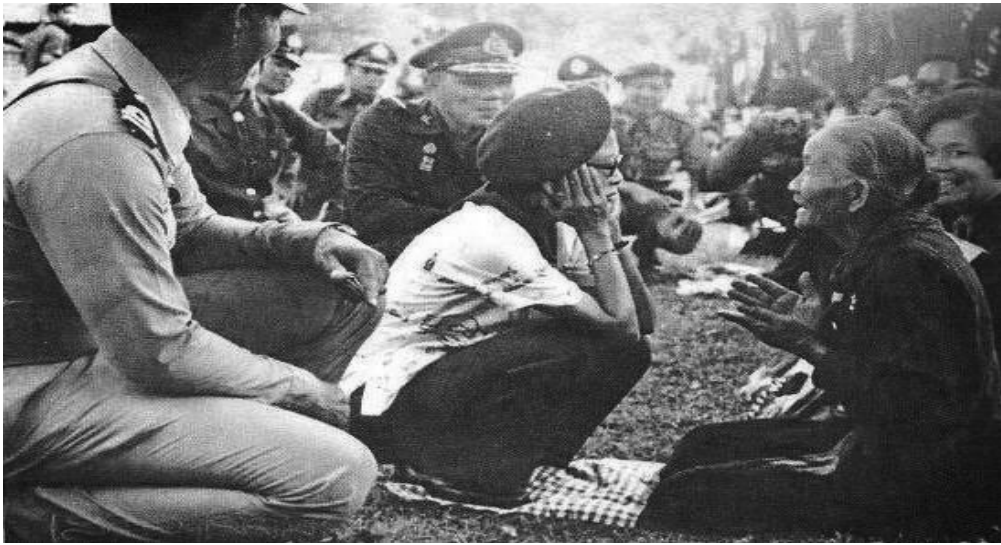
ในปี พ.ศ. 2499 ทรงรับมูลนิธิอนุเคราะห์คนพิการไว้ในพระราชูปถัมภ์ ทรงราชทานพระราชทรัพย์ และทรงรับเป็นพระราชภาระในการติดต่อกับบุคคล และองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในและนอก ประเทศเพื่อช่วยเหลือผู้พิการ ในทุกสาขา

ในปี พ.ศ. 2506 ทรงรับเป็นองค์อุปถัมภ์ มูลนิธิช่วยคนโรคเรื้อน จังหวัดลำปาง และโรงเรียนจิตต์อารี โดยพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ในการก่อสร้างอาคารเรียน หอพัก ทุนอุปการะบุตร ผู้ป่วยโรคเรื้อน

ในปี พ.ศ. 2512 เริ่มก่อตั้งหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ พอ.สว. ซึ่งเป็นคณะแพทย์อาสาสมัครประกอบด้วย แพทย์ ทันตแพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและอาสาสมัครสนับสนุนจาก ส่วนกลาง และส่วน ภูมิภาค ไปปฏิบัติงานรักษา ป้องกัน ส่งเสริม และฟื้นฟู สุขภาพอนามัยของประชาชนและเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่นทุรกันดาร

ในปี พ.ศ. 2516 ทรงจัดตั้ง “แพทย์อาสาทางอากาศ” ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “หน่วยแพทย์ทางวิทยุ” โดยใช้วิทยุรับส่งข่าวสำหรับแพทย์ ใช้ติดต่อสั่งการรักษาผู้ป่วยได้โดยตรงตาม สถานีอนามัยที่อยู่ห่างไกล ในเขตจังหวัด พอ.สว. รวม 25 จังหวัด ต่อมาในปี พ.ศ. 2519 กระทรวงสาธารณสุขเริ่มดำเนิน การในจังหวัดที่เหลือ ต่อมาหน่วยแพทย์ทางวิทยุ พอ.สว. ได้ถูกโอนให้กระทรวงสาธารณสุขรับไว้ดำเนินการทั้งหมด ใน พ.ศ. 2539

พ.ศ. 2529 ริเริ่มโครงการรักษาโรคเฉพาะทาง ได้แก่ โรคต่อกระจาก ปากแห้งเพดานโหว่ แก้วหูทะลุ การใส่กายอุปกรณ์เทียม โรคหัวใจรูห์มาติก โรคหัวใจพิการแต่กำเนิดและ

รูปที่ 13 สมเด็จพระนางเจ้าพระมารดาแห่งการสาธารณสุขไทย

โรคฟันคุด กำเนิดงานทันตสาธารณสุข พอ.สว. โดยจัดกิจกรรม วันทันตสาธารณสุขแห่งชาติ ทุกวันที่ 21 ตุลาคม ของทุกปี พระองค์ทรงได้รับการถวายพระสมัญญานามว่า “พระมารดาแห่งการสาธารณสุขไทย”

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ มหาวชิราลงกรณวราชนกคดี สิริกัจจารีนีพริยพัฒน์ รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี ทรงให้ความสนพระทัยเป็นพิเศษต่อการปรับปรุงและพัฒนา งานโภชนาการ โดยเฉพาะในเด็กและเยาวชน มีโครงการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาเด็กวัยเตาะแตะ และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งทรงพระราชทานทุนทรัพย์ส่วนพระองค์ เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านโภชนาการในเด็กวัยเรียน และ โครงการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยแม่และเด็กในถิ่นทุรกันดาร เป็นองค์ประธานคณะกรรมการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนแห่งชาติ ทรงแก้ไขปัญหาย่างจริงจังเป็นผลให้ภาวะขาดสาร ไอโอดีนลดลงมาอยู่ในระดับที่ควบคุม ไม่ให้เป็นปัญหาอีกต่อไป

สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน์ วรขัตติยราชนารี พระองค์ทรงมีบทบาทโดดเด่นในฐานะนักวิทยาศาสตร์ ซึ่งพระเกียรติคุณเป็นที่ ยอมรับอย่างกว้างขวางในระดับนานาชาติ ทรงได้รับการทูลเกล้าถวาย เหรียญทองไอน์สไตน์ จาก UNESCO ทรงนำความรู้มาพัฒนางานด้านการแพทย์และการ สาธารณสุขของประเทศ ทรงก่อตั้ง มูลนิธิจุฬาภรณ์ เพื่อช่วยเหลือการศึกษาทางการแพทย์ และการสาธารณสุข ได้ทรงสถาปนาสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ เพื่อเป็นศูนย์รวมแห่งความร่วมมือของนัก วิทยาศาสตร์ ให้สามารถผลิตผลงานอันเป็น ประโยชน์ต่อประเทศชาติ และเพื่อแก้ปัญหาเร่งด่วน ด้านสาธารณสุข

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงเป็นองค์ประธาน มูลนิธิ

โรคไตแห่งประเทศไทย โดยเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนการรักษาพยาบาล การป้องกันโรคไต และทางเดินปัสสาวะ สนับสนุนการศึกษาค้นคว้าและวิจัย ตลอดจนเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจเรื่องโรคไต ทรงเคยรับเป็นองค์นายิกาภิกตติมศักดิ์ มูลนิธิแพथ์อาสาสมเด็จพระศรีนคริน ทราบรมราชชนนี (พอ.สว.) รวมทั้งยังทรงมีผลงานสุขภาพจิตและยาเสพติดระหว่างประเทศดีเด่น ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ มูลนิธิเด็กก่อนในสลัม และอื่น ๆ ทรงได้พระราชทานทุนทรัพย์เพื่อจัดตั้งกองทุนอาหารเสริม จัดหาหนังสือและของเล่นสำหรับเด็กเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการตามวัย ซึ่งพระเกียรติคุณเป็นที่ยอมรับ ทรงได้รับทูลเกล้าถวายรางวัล WHO/SEARO AWARD จากองค์การอนามัยโลก (WHO) ในปี พ.ศ. 2546

จะเห็นได้ว่าชนชาติไทยเป็นชาติที่มีพระมหากษัตริย์ปกครองมายาวนาน และทุกพระองค์ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อบ้านเมืองและประชาชนต่าง ๆ กันไปตามความจำเป็นหรือความเหมาะสมสำหรับยุคสมัยนั้น ๆ ไม่เว้นแม้แต่ในระบบการสาธารณสุขของไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

1. บทความพิเศษฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี ของสำนักข่าวไทย ประจำวันที่ 13, 16 มิถุนายนและวันที่ 26, 27, 29 พฤศจิกายน 2539
2. หนังสือพิมพ์มติชน 7 พฤษภาคม 2548
3. หนังสือพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชกับการศึกษาไทย
4. ศ.(พิเศษ) ทพ.ญ. ท่านผู้หญิงเพ็ชรา เตชะกัมพูช : หนังสือในหลวงกับงานทันตกรรม กระทรวงสาธารณสุข
5. หนังสือการสาธารณสุขไทย 2548-2550
6. หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2562